

Gjenåpning

Tvisteloven kapittel 31 gir regler om det ekstraordinære rettsmidlet gjenåpning. I stor grad videreføres gjeldende regler etter tvistemålsloven kapittel 27, men det er flere viktige endringer. Gjennomgående representerer nyvinningene at vilkårene for å gjenåpning er noe lempeligere på noen punkter, samt at behandlingen er enklere og mer fleksibel. Ved lovarbeidet har en særlig sett hen til den helhetlige reguleringen som gjenåpnings- og rettskraftsreglene samlet sett gir. Begrepet ”gjenåpning” tilsvarer ”gjenopptakelse” etter tvistemålsloven, og den nye betegnelsen er ment å gi bedre assosiasjoner til å åpne en lukket og avsluttet sak.

Tvisteloven § 31-1 gir regler om virkeområdet, samt hvilke domstoler som er saklig kompetent ved behandlingen av begjæringen om gjenåpning. Tredje ledd representerer en nyordning, idet avgjørelser av tingretten og lagmannsretten kan gjenåpnes ved begjæring til en ”sideordnet domstol med rettskrets som grenser til den domstol som har truffet avgjørelsen”, kfr. tvml. § 409 første ledd (samme domstol). Endringen er i hovedsak begrunnet i hensynet til partenes og allmennhetens tillit, samt at gode grunner tilsier at det blir noe større avstand mellom den som treffer avgjørelsen i første instans og den som overprøver avgjørelsen, se NOU 2001:32 side 439. Merk at det er parten som har valget i forhold til utvelgningen av den sideordnede domstolen, jf. ”ved begjæring til”. Fjerde ledd angir at det er Høyesteretts ankeutvalg som avgjør begjæring om gjenåpning av Høyesteretts avgjørelser. I motsetning til tvml. § 413 annet ledd er ankeutvalgets kompetanse utvidet til å avgjøre selve begjæringen.

Hvilke avgjørelser som kan gjenåpnes er nærmere regulert i tvl. § 31-2. I hovedsak videreføres gjeldende rett, jf. tvml. §§ 405–407 og 415. Det vises generelt til NOU 2001 side 439–441 og 799–800.

Hva som danner **grunnlaget for gjenåpning** er nærmere regulert i §§ 31-3 (feil ved rettergangen) og 31-4 (feil ved avgjørelsen). Begge bestemmelser må sammenholdes med § 31-5 som angir alminnelige begrensninger i retten til gjenåpning. Tvml. § 31-3 første ledd gir en oppregning av hvilke rettergangsfeil som kan danne grunnlaget for gjenåpning. I stor grad videreføres gjeldende rett, men det er enkelte endringer. Dersom det som gjenåpningsgrunn anføres at en straffbar handling er begått, jf. første ledd bokstav b og c, er det tilstrekkelig at det foreligger ”skjellig grunn til mistanke” (sannsynlighetsovervekt). Dette er en oppmykning i forhold til gjeldende rett, der det kreves rimelig sannsynlighetsovervekt. Om bakgrunnen for endringen vises til NOU 2001:32 side 446–447 og Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 273. Merk at § 31-3 – i motsetning til tvml. §§ 405 og 407 første ledd nr. 1 og 3 – ikke angir noe om hvilken betydning den feil som er begått må ha hatt. Som etter gjeldende rett må det oppstilles at det kreves en reell mulighet for at feilen har hatt betydning for avgjørelsen, og denne normen må knesettes gjennom § 31-5 tredje ledd. Tvml. § 31-1 annet ledd viderefører tvml. § 412 fjerde ledd.

Tvl. § 31-4 angir vilkårene for gjenåpning på grunn av feil ved grunnlaget for avgjørelsen. I hovedsak videreføres tvml. § 407 nr. 6 og 7, men det er enkelte endringer. Bokstav a regulerer adgangen til gjenåpning når det foreligger ”opplysninger om faktiske forhold som var ukjent da saken ble avgjort”. Som før omfatter ”faktiske forhold” så vel bevisfakta og

påstandsgrunnlag/rettsfakta som forelå da saken ble avgjort (og var ukjent). Kvalifikasjonsterskelen er noe endret, idet det nå kreves at avgjørelsen ”høyst sannsynlig” ville blitt en annen, kfr. ”aapenbart” i tvml. § 407 første ledd nr. 6. Dette innebærer en viss lemping av sannsynlighetskravet, se nærmere Ot.prp. nr. 51 side 273 og 484. Bokstav b viderefører tvml. § 407 første ledd nr. 7.

Tvl. § 31-5 gir de alminnelige begrensninger i retten til gjenåpning. Første og annet ledd gir samlet sett en regulering av at det kun er nye forhold som kan danne grunnlag for gjenåpning. Første ledd bokstav a slår fast det selvsagte om at grunner som har vært påberopt under sakens behandling, ikke kan danne grunnlag for gjenåpning. Bestemmelsen er en kodifisering av gjeldende rett. Annet ledd viderefører i generell form tvml. § 407 annet ledd annet punktum. Terskelen for undersøkelsesplikten for parten – jf. ”burde” – er ikke endret. Tredje ledd gir en ny regel: Gjenåpning er utelukket dersom det er ”rimelig sannsynlighetsovervekt” for at den nye behandlingen av saken ikke vil medføre en ”endring av betydning for parten”. Om bakgrunnen for bestemmelsen vises det generelt til NOU 2001: 32 side 441–445 og Ot.prp. nr. 51 side 271–272. Retten må foreta en fremtidsrettet vurdering av utsiktene til at begjæringen vil medføre realitetsendring av betydning ut fra forholdene på det tidspunkt begjæringen fremsettes. Kriteriet ”av betydning” er reelt sett en kodifisering av gjeldende rett, og innebærer at avgjørelsen ville avveket ikke uvesentlig fra den gamle. Bagatellmessige justeringer er ikke tilstrekkelig. Med ”rimelig sannsynlighetsovervekt” kreves noe mer enn 50 % sannsynlighet. Tredje ledd gjelder både overfor §§ 31-3 og 31-4, men har størst betydning som skranke ved gjenåpning etter § 31-3.

Hvilke frister som gjelder for gjenåpning angis i tvl. § 31-6. Bestemmelsen representerer en utvidelse av fristene i forhold til tvml. § 408. Etter første ledd må begjæringen fremsettes innen seks måneder etter at parten enten ble kjent med (alternativ I) eller burde ha (alternativ II) skaffet seg kunnskap om det forhold begjæringen bygger på. Etter annet alternativ begynner fristen å løpe ved uaktsomhet, noe som innebærer en endring i forhold til tvml. § 408 første ledd. Selve fristen er utvidet fra tre til seks måneder. Annet ledd utvider den absolutte tidsfristen fra fem til ti år, se begrunnelsene i NOU 2001: 32 side 451–452.

De formelle krav til begjæringen om gjenåpning angis i § 31-7. Bestemmelsen svarer i hovedsak til tvml. §§ 409 og 410, men med enkelte endringer, se NOU 2001: 32 side 804–805.

Tvl. § 31-8 gir regler om rettens behandling av begjæringen. Den viktigste forskjellen i forhold til tvistemålslovens regler er at bestemmelsen angir at begjæringen skal behandles etter reglene om anke over beslutninger og kjennelser så langt disse passer, jf. første ledd første punktum. Som hovedregel skal begjæringen avgjøres særskilt, noe som svarer til ordningen i straffeprosessen. I utgangspunktet skal dermed behandlingen være skriftlig. Fjerde ledd åpner for at retten kan beslutte felles behandling av begjæringen og realitetsavgjørelsen, se nærmere Ot.prp. nr. 51 side 486. Særlig aktuelt vil dette være i forhold til begjæringer knyttet opp mot § 31-4 bokstav a (typisk nye bevis). Annet ledd viderefører tvml. §§ 414 tredje ledd og § 412 tredje ledd. Femte ledd gir en særregel for Høyesterett, idet Høyesteretts ankeutvalg i særlige unntakstilfeller helt eller delvis kan henvise saken til lagmannsretten. Sjette ledd slår fast at en dommer som vært med på å treffe den avgjørelse som begjæringen knytter seg til, ikke kan delta i behandlingen av gjenåpningssaken, jf. tvistemålsloven § 411. Tvl. § 31-9 gir en regel om forenklet avgjørelse av begjæringen, men antas å få mindre betydning enn tvml. § 412 første ledd idet tvistelovens

regler for behandlingen av begjæringen er langt enklere og mer fleksible, se NOU 2001: 32 side 806–807.

Aktuelle problemstillinger – diskusjonstemaer:

1. Dersom saksøkerens valg av sideordnet domstol etter § 31-1 fremstår som uhensiktsmessig – hvilke grep kan foretas?
2. Er det et krav om forutgående anmeldelse for begjæring om gjenåpning på grunn av straffbar handling?
3. Hvordan skal kriteriet ”høyst sannsynlig” i § 31-4 bokstav a forstås?
4. Hvilke utfordringer kan den prejudisielle vurderingen etter § 31-5 tredje ledd medføre? Hva ligger i kriteriet ”endring av betydning for parten”?
5. Er det tilstrekkelig å pretendere at grunnlaget for gjenåpning vil bli ervervet gjennom rettens behandling av begjæringen?
6. Når vil det kunne være aktuelt med en felles behandling av begjæringen om gjenåpning og realitetsavgjørelsen?
7. Hvorfor vil anvendelsesområdet til tvl. § 31-9 om forenklet avgjørelse av begjæringen i praksis antas å få mindre betydning enn tvistemålsloven § 412 første ledd?
8. Diskuter grenseflatene mellom gjenåpnings- og rettskraftsinstituttet – når ny sak og når gjenåpning?

Forarbeider:

NOU 2001: 32 Bind A side 424–453 og Bind B side 798–807.

Ot.prp. nr 51 (2004–2005) side 267–275 og 483–487.

Utarbeidet av rådgiver Karl Otto Thorheim,
Justisdepartementet, Lovavdelingen